

UNUL DIN MOHICANII ZOOLOGIEI INTEGRALE AUTOHTONE

**Profesorul universitar Andrei MUNTEANU
la 70 de ani**

Zoolog, domeniul științific: zoologie, ecologie funcțională și ecofiziologia animalelor. Profesor universitar (2005).

Profesorul universitar Andrei Munteanu, un nume de rezonanță în zoologia și ecologia animalelor, personalitate multivalentă, de reputație nu numai națională, dar și internațională, este unul dintre cei mai mari cunoscători ai faunei țării. Este foarte dificil de a efectua o analiză, cât de succintă, a activității științifice interdisciplinare a profesorului universitar A.Munteanu. De aceea, vom aduce doar unele considerațiuni generale, lăsând pe seama biografiilor de specialitate să pună în lumină cu rigurozitate contribuția domnului profesor universitar, să așeze la locul cuvenit datele biografice și lucrările sale științifice. Dintre numeroasele probleme, abordate de ilustrul savant, ne vom opri doar asupra unor rezultate, expuse în lucrările sale, devenite ulterior de referință.

Unul din autorii acestui eseu a avut șansa, de care continuă să se bucure și în prezent, de a lucra și comunica cu profesorul universitar pe parcursul a 33 de ani. Ambii subsemnați însă împreună au urmărit prodigioasa sa activitate. Mai rar mi s-a întâmplat să cunosc intelectuali, savanți care să se dăruie cu atâta pasiune diseminării cunoștințelor, precum A.Munteanu. Dumnealui este consacrat pe deplin științei, din zori și până-n noapte îl poți găsi la institut, în biroul de lucru, unul din principiile sale de viață formulându-le în felul următor: „Mă relaxez prin activitate științifică permanentă”. În această atitudine a sa responsabilă față de munca științifică A.Munteanu este un model de abnegație și perseverență, care poate asigura o contribuție semnificativă la dezvoltarea științei.

Andrei Munteanu s-a născut la 3 noiembrie 1939 în comuna Biești, județul Orhei, regatul României, într-o familie de țărani înstăriți, fiind primul copil din cei cinci: 3 frați și 2 surori. Ca în fiecare gospodărie țărănească, de mic copil îi plăcea să se joace cu animalele domestice de pe lângă casă: cățeluși, pușori, răuște, miei etc., ceea ce i-a cultivat dragostea față de lumea animală pentru toată viața. Școala de 7 clase a absolvit-o în satul de baștină. Fiind unul din cei mai buni elevi la fizică și matematică, discipline pentru care manifesta aptitudini deosebite, învățătorii îl îndemneau să-și continue studiile la școala medie, ca să-și aprofundeze cunoștințele la aceste obiecte.

Se știe, că deciziile care în cele mai dese cazuri ne determină destinul, își au rădăcina în fragedă copilărie și sunt supuse influenței fenomenului imprinting, a condițiilor înconjurătoare. Calea de formare profesională a profesorului A.Munteanu nu face excepție. Luarea deciziei privind continuarea studiilor la Colegiul agricol din Cucuruzeni, și nu la școala medie, a fost determinată de starea materială precară a familiei, avantajele ce le asigura colegiul - căminul și hrana și, nu în ultimul rând, dragostea sa față de animale.

Perioada de studii la Cucuruzeni a fost pentru A.Munteanu o adevărată experiență de ucenicie, de care a beneficiat din plin. Simțul dezvoltat al adevărului, insistența și temperamentul coleric nu erau întotdeauna pe placul unor profesori, din care cauză deseori i se scădea nota la purtare. În același timp, capacitățile intelectuale și fizice deosebite, munca asiduă l-au plasat printre cei mai buni și stimați elevi. Directorul colegiului avea atâta încredere în sinceritatea și responsabilitatea lui A.Munteanu, încât îi încredința cele mai de răspundere misiuni. Era o zi de toamnă ploioasă, bunăoară, când din centrul raional a venit un reprezentant pentru a se familiariza cu activitatea colegiului. Deoarece acesta se reținuse până noaptea târziu, directorul i-a încredințat lui A.Munteanu să-l însoțească până la Criuleni în calitate de harabagiu.

Sistemul de organizare a activității viitorilor specialiști, cerințele înalte față de elevi și profesionalismul corpului didactic au fost factorii decisivi în pregătirea multor viitori specialiști și conducători din agricultura țării. De rând cu Andrei Munteanu, la Colegiul Agricol din Cucuruzeni și-au început cursul vieții, calea creării propriului destin multe personalități, care prin activitatea lor profesională și devotamentul față de popor, au devenit cunoscute departe de hotarele țării: academicienii Mihail Lupașcu, Alexandru Ciubotaru, Simion Toma, Vasile Micu, Ilie Untilă, membrii corespondenți Petru Patron, Andrei Palii, doctorii habilitați Alexandru Rotaru, Afanasie Iurco, conducătorii la nivel național Simion Grosul și Andrei Sangheli. Nu întâmplător acest colegiu a fost supranumit în popor "a două Sorbonă".

După absolvirea Colegiului în anul 1957, A.Munteanu lucrează pe parcursul a doi ani în funcție de conducător de brigadă al culturilor de câmp în satele Cigoreni și Voroneț, raionul Orhei, perioadă în care se maturizează ca specialist în agricultură, dar, în același timp, simte necesitatea de a-și aprofunda cunoștințele în domeniul instruirii și educației. Aceasta îl determină să-și continue studiile la Institutul Pedagogic din Tiraspol, considerat pe atunci cea mai prestigioasă instituție pedagogică din țară.

Se evidențiază chiar din primele zile de studii la Institut prin abilitățile de organizator, acumulate pe când lucra ca brigadier, și un comportament echilibrat. Rectorul, doctorul în biologie I.M.Procopet, și doctorul în biologie P.I. Pulbere, șeful catedrei de fiziologie a omului și animalelor din primul an de învățământ (1960), îl antrenează pe studentul talentat în efectuarea experiențelor științifice privind descifrarea mecanismului de dezvoltare a aterosclerozei. În baza rezultatelor științifice, obținute în perioada de studii la Institut, A.Munteanu a pregătit și prezentat un discurs la conferința unională a studenților. Capacitățile organizatorice și succesele în activitatea științifică în scurt timp sunt recunoscute de colegii săi, care îl propun în fruntea societății științifice studențești.

Evident că după absolvirea Institutului și a propus să lucreze în cadrul facultății. El aspira să activeze la Catedra de fiziologie a omului și animalelor, dar, în lipsa locurilor vacante, a fost angajat ca asistent la Catedra de zoologie. Fiind dotat cu aptitudini intelectuale de la natură, A.Munteanu timp de doi ani (1965-1967) nu numai că însușește la perfecție cursurile teoretice și practice în domeniul zoologiei, dar și este captivat de zoologie. Concomitent, conștientizează că nu va fi posibil de realizat o teză de doctor în științe în domeniul zoologiei, activând la catedra sus-menționată, de aceea în 1967 se înmatriculează la doctorantură pe lângă Institutul de Zoologie al AȘM. Pe atunci în acest institut activau cunoscuții savanți zoologi academicienii M.Iaroșenco, A.Spaski, profesorii universitari I.Averin, Gh.Uspenski, I.Ganea, M.Loza.

După absolvirea doctoranturii în 1970, din cauza atmosferei tensionate, ce domnea pe atunci în Institut, A.Munteanu este încadrat ca salariat în cea mai mică funcție – de laborant, pentru deținerea căreia nu erau necesare studii superioare. În scurt timp se transferă cu munca la Societatea Vânătorilor și Pescarilor, iar în anul 1972 – la Stația Antipeastă a Ministerului Sănătății al URSS, de unde revine la Institutul de Zoologie, în cadrul căruia activează până în prezent.

În anul 1973 susține cu brio la Institutul de Zoologie al Academiei Naționale a Ucrainei teza

de doctor în biologie cu tema „Ecologia păsărilor acvatice”, în care, de rând cu scoaterea în evidență a particularităților ecologice ale păsărilor acvatice în condițiile Moldovei, a descris în premieră pentru fauna țării o nouă specie de rațe sălbatice care se cuibăresc în stufăriile de pe lângă locurile luncii de jos a Prutului.

Talentul de savant și manager al doctorului în biologie A.Munteanu s-a manifestat pe deplin de-a lungul activității sale în diferite funcții la Institutul de Zoologie, care în ultimele trei decenii a fost supus reorganizărilor.

În anul 1976 este numit prin concurs șef de laborator de teriologie, funcție pe care o deține până în 1983, când este desemnat în calitate de director adjunct pentru problemele zoologiei al Institutului de Zoologie și Fiziologie, iar din 1991 – al Institutului de Zoologie. În anul 1993 îndeplinește funcția de director interimar al Institutului de Zoologie, în perioada 1994-2005 – de director adjunct interimar, iar în anii 2006-2008 – de director al aceluiași institut. Așa dar, pe parcursul a 25 de ani organizarea și efectuarea investigațiilor științifice în domeniul zoologiei din țară sunt strâns legate de numele profesorului universitar Andrei Munteanu. Ca semn de recunoaștere a aportului esențial în dezvoltarea și diseminarea științelor zoologice, în anul 2005 i se conferă titlul de profesor universitar, fără a susține teza de doctor habiliat.

La sfârșitul anilor '70, A.Munteanu este invitat să participe ca unul din autorii principali în pregătirea și editarea seriei de monografii în 6 volume *Животный мир Молдавии*, care a fost prima lucrare fundamentală regională de asemenea proporții în fosta URSS. Profesorul A.Munteanu devine coautor a 3 volume din această serie: *Млекопитающие, Птицы, Рыбы, земноводные и пресмыкающиеся*. Pe paginile acestor cărți se face o generalizare a datelor contemporane despre mamiferele, peștii, amfibiile și reptilele Moldovei, în special, despre componența speciilor, efectivul, arealul, ecologia, locul și importanța acestora în ecosistemele naturale și în viața omului, habitatul speciei și însemnătatea practică a acesteia, locurile de trai pe teritoriul țării. Se descriu detaliat speciile, care au o mare importanță pentru agricultură, silvicultură, ocrotirea sănătății și prezintă interes pentru știință și cultură. Cititorul află despre comportamentul, deprinderile și năravurile acestora, despre măsurile în vederea ocrotirii animalelor rare și celor care se află pe cale de dispariție.

Seria de cărți *Животный мир Молдавии* s-a bucurat de aprecierea comunității științifice, fiind menționată cu Premiul de Stat al Republicii Moldova.

Mintea ageră, capacitățile analitice, dorința de a cunoaște, de a se perfecționa mereu, interesul față de problemele teoretice ale zoologiei și ecologiei,

experimentele desfășurate în câmp și în laborator, i-au permis să evidențieze noi fenomene și legități ale organizării funcționale teritoriale a populațiilor de animale în diferite condiții de viață, fapt prin care a contribuit semnificativ la dezvoltarea ecologiei animalelor.

Utilizând metode morfologice și genetice, a identificat pe teritoriul Moldovei, de rând cu cele două specii de șobolani *Apodemus sylvaticus* și *Apodemus flavicollis* din subgenul *Sylvimus*, încă o specie – *Apodemus microps* și a descris repartizarea biotopică a acestora în configurația geografică actuală a republicii. Au fost elucidate legitățile de formare și funcționare a populațiilor de rozătoare și păsări în ecosistemele antropizate, mecanismele de reglare a populației de rozătoare în agrocenoze; evidențiate 6 grupe de factori, ce determină structura spațială și efectivul populației șobolanilor în agrocenoze. În premieră a fost stabilită că structura demografică a populației primăvara și vara în cea mai mare măsură se află sub influența factorilor exogeni, toamna – endogeni, iar efectivul în perioada de reproducere sunt influențați de factori endogeni, primăvara – de factorii lunii curente, toamna – a lunilor precedente. A fost argumentată o concepție nouă privind modificările adoptive ale organizării structural-funcționale a populațiilor de animale prin trecerea dintr-o fază colonială la cea solitară și viceversa.

O mare parte din activitatea sa științifică profesorul universitar A.Munteanu a consacrat-o cercetării mecanismelor ce determină menținerea homeostaziei și reproducerii efectivului populației animalelor în condițiile modificării mediului ambiant; bazelor biologice ale formării și dezvoltării sinantropiei la diferite specii de animale în procesul evoluției, ținând cont de centrele de apariție și căile de dispersare a acestora; tipurile de menținere a structurii spațial-etologice a populațiilor speciilor sinantropice și sălbatice în condiții naturale și artificiale. Fenomenul de sinantropie, în conformitate cu opinia profesorului universitar A.Munteanu, prezintă un criteriu de bază ce determină vulnerabilitatea și capacitatea de adaptare a speciilor de animale la schimbările mediului ambiant, la noile condiții de climă.

Printre interesele științifice ale profesorului universitar A.Munteanu figurează și problema sporirii efectivului animalelor de vânat. Astfel, el a elaborat Concepția dezvoltării gospodăriei cinegetice naționale, Regulamentul Cadastrului regnului animal, proiectul Legii gospodăriei cinegetice și protecției lumii animale în condițiile presingului antropoc.

Pe tot parcursul activității sale științifice A.Munteanu a manifestat mereu un interes forte pentru păsări, în special, pentru distribuția lor teritorială, căile de migrație, etc. Despre aceasta mărturisesc multiplele articole de sinteză publicate în ultimii ani, precum și editarea cărții enciclopedice frumos ilustrate *Păsările lumii* (2001). Concomitent, merită a fi puse în evidență lucrările sale, care sunt axate pe problema biodiversității. Dumnealui aduce dovezi referitoare la vulnerabilitatea înaltă a multor specii din fauna autohtonă, care este determinată nu numai de impactul puternic antropogen și climateric, dar și de faptul, că teritoriul țării din punct de vedere faunistic prezintă o zonă de tranziție dintre elementele faunei stepei asiatică continentale și de silvostepă europeană. Împreună cu alți colegi, pentru menținerea condițiilor ecologice, habitatelor animalelor sălbatice și preîntâmpinării degradării populației acestora, determină căile și elaborează principiile și metodele de utilizare rațională a animalelor de vânătoare, de creare a complexelor faunistice în agrocenoze, așa-numitelor oaze biocenotice, elaborează acțiuni pentru conservarea speciilor din categoriile periclitare, vulnerabile și rare. Printre activitățile actuale, consacrate soluționării problemei protecției lumii animale, merită a fi menționată editarea *Cărții Roșii a Republicii Moldova*, ediția a doua, a 4 volume consacrate faunei din colecția *Lumea vegetală și Lumea animală*, autorul de bază a 3 din ele fiind profesorul universitar A.Munteanu. Aceste cărți, precum și cele menționate anterior, editate în limba rusă *Животный мир Молдавии*, au exercitat și vor exercita pe viitor o influență benefică asupra educației tinerei generații, vor contribui la dezvoltarea de mai departe a zoologiei și ecologiei animalelor.

Profesorul universitar A.Munteanu, posedând cunoștințe enciclopedice despre lumea animală (aceasta cuprinzând circa 460 de specii vertebrate și 14.430 de specii nevertebrate), cu toată certitudinea poate fi considerat unul din mohanicii zoologiei în înțelesul clasic al acestei științe. S-a manifestat nu numai ca cercetător notoriu și manager chibzuit, dar și ca patriot devotat cu trup și suflet acestui popor și acestui plai. Subliniem aceasta, deoarece pe tot parcursul activității științifice A.Munteanu a dovedit atașament și respect față de tradițiile, limba și cultura națională, a apărat cauza demnității și conștiinței de neam.

Acad. Teodor Furdul, prim-vicepreședinte al AȘM; dr. Valentina Ciocchină, director al Institutului de Fiziologie și Sanocreatologie